

ΣΠΕΝ

ΚΥΡΙΑΚΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑ

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΕΑ

Διὰ μὲν τὰς Ἀθήνας Δραχ. ν. 6
Διὰ δὲ τὸν Πειραιᾶ καὶ τὰς Ἐπαρχίας 7
Διὰ δὲ τὸ Ἐξωτερικὸν φράγκα χρυσ. 8
Διὰ δὲ τοὺς ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Ἀνατολῆς
μετὰ τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν 10
Οὐδεμίᾳ πληρωμῇ γίνεται ἄνευ ἀποδείξεως.
Πᾶσα δὲ ἀπόδειξις πληρωμῆς πρέπει νὰ ᾖ ἐντυπος καὶ νὰ
φέρῃ τὴν Ἑπογραφὴν καὶ τὴν Σφραγίδα τῆς Διευθύνσεως.

Συντάσσεται ὑφ' ὅδου καὶ ἀνέκαθεν δρουν.

Ἐπιστολαί, ὡς καὶ πᾶν ἔγγραφο, ἐπιγράφονται
Πρὸς τὴν **Σύνταξιν τῆς Θρησκευτικῆς**
ἐφημερίδος «Σιών» εἰς Ἀθήνας.

Ἐκδίδεται τετράκις τοῦ μηνός.

ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ

Ἐν Ἀθήναις παρὰ τῇ Διευθύνσει τῆς θρησκευτικῆς ἐφημερίδος
Σιών (Παρὰ τῇ Ἀγ. Εἰρήνῃ, ὁδ. Καρόρη, ἀριθ. 7)

Ἐν δὲ ταῖς ἑπαρχίαις καὶ τῷ ἐξωτερικῷ παρὰ τοῖς κ. κ. ἀν-
ταποκριταῖς αὐτῆς.

Διατρεβαὶ σύντομοι καὶ σύμφωνα πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐφη-
μερίδος γίνονται δακταὶ πρὸς καταχώρησιν.

«Καθεύδοντες διατελοῖτε ἄν, εἰ μὴ τινα ἄλλον
ὁ Θεὸς ἐπιπέμψῃ κηδόμενος ὑμῶν»
Σωκράτης.

«Ἦξει ἐκ ΣΙΩΝ ὁ ρυόμενος . . . ἐκ γὰρ Σιών ἐξελεύσεται
νόμος, καὶ κρινεῖ ἀνὰ μέσον τῶν ἐθνῶν»
Ἡσαίας.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Η' ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΖΑΚΥΛΘΟΥ.

Ἱεροσόλυμα 9 Ἀπριλίου 1888.

Κύριε Διευθυντά τῆς «Σιών»,

Μόλις ἀνῆλθον ἐκ τῆς Γεθσημανῆς, ἐνθα ὁ τά-
φος τῆς Θεοτόκου Μαρίας, μητρὸς τοῦ Σωτῆρος
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐπὶ τοῦ ἁγίου τάφου τῆς
Θεομήτορος ἐπετέλεσα σήμερον τὴν θείαν Λειτουργί-
αν μετὰ τοῦ Ἡγουμένου τῆς Γεθσημανῆς καὶ
ἄλλων ἱερέων καὶ Διακόνων. Ἀλλοτε θὰ γράψω
εἰς ὑμᾶς τὰ καθέκαστα. Ἦδη ἐξακολουθῶ καὶ ἐν
ταύτῃ τῇ ἐπιστολῇ μου τὰ περὶ τῆς ἁγίας πό-
λεως Ἱερουσαλὴμ, ἀναγκασιότατα πρὸς κατανόησιν
τῶν ὅσα μέλλομεν περὶ ἐνὸς ἐκάστου μέρους νὰ
περιγράψωμεν. Ἐκτίθην ἐν συνόψει τὰ περὶ τῆς
τοπογραφίας τῆς Ἀγίας Πόλεως.

Ἐν πρώτοις πρέπει νὰ εἶπω, ὅτι ἡ σήμερον Ἱε-
ρουσαλὴμ δὲν εἶναι ἐκεῖνη ἡ ἐνδοξος καὶ εὐδαίμων
πόλις, ἥτις ὑπῆρχε, μετ' ὅλας τὰς καταδρομὰς,
μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων καταστροφῆς, ὅτε
ἐξεπληρώθη ἡ περὶ αὐτῆς προφητεία τοῦ Ἰησοῦ
Χριστοῦ. Ἡ γελοῦσσα χάρις τῆς παλαιᾶς πόλεως
ἐξέλιπε πλέον, καὶ ἤδη ἡ νεωτέρα πόλις διατελεῖ
περιβεβλημένη πέπλον δυσθυμίας καὶ λύπης, οἷον
πιεζομένη ὑπὸ ἀτμοσφαιρᾶς προξενούσης μελαγχολί-
αν τινὰ εἰς τὸν ἐπισκεπτόμενον αὐτήν, μόλις
εἰσελθόντα ἐντὸς τῶν τειχῶν αὐτῆς. Ὅπως περι-
γράψω ἐν συντόμῳ τὴν τοπογραφίαν τῆς σημερινῆς
πόλεως, ἀνάγκη νὰ εἶπω ὀλίγα περὶ τῆς τοπογρα-
φίας τῆς παλαιᾶς πόλεως.

Ἐν γένει ἡ πόλις Ἱερουσαλὴμ εἶναι ὠκοδομη-
μένη ἐπὶ δύο σειρῶν παραλλήλων λόφων ἀνίσου ὕ-
ψους, καὶ διηρημένων δι' ἐπιπέδου, ἀρχομένου ἐκ
τοῦ βορείου μέρους καὶ προχωροῦντος εἰς τὸ βορειο-
ανατολικόν, εἰτα κλίνοντος ὀλίγον πρὸς τὸ δυτικόν,
καὶ περατομένου εἰς τὸ μεσημβρινοανατολικόν.
Ἄλλαις λέξεσιν, ἀρχεται ἀπὸ τῆς πύλης τῆς Δαμα-
σκού, καὶ προχωρεῖ μέχρι τοῦ μέρους ὑπὸ τὸ ὅποιον
κεῖται ἡ κολυμβήθρα τοῦ Σιλωάμ. Ἐκ τῶν δύο
τούτων σειρῶν τῶν λόφων ἡ μὲν Ἀνατολικὴ ἀρ-
χεται βορειότερον ἢ ἡ ἄλλη, καὶ τὸ ἐσωτερικὸν αὐ-
τῆς πέρας ἐκτείνεται μᾶλλον πρὸς μεσημβρίαν. Τὸ
ὕψυλόν τινος μέρους τῆς Ἀνατολικῆς σειρᾶς τῶν λό-
φων κεῖται πρὸς τὸ βορειον μέρος, ἐνθ' ὅτε τῆς Δυτι-
κῆς σειρᾶς κεῖται πρὸς τὸ βορειοδυτικόν. Ἡ Ἱε-
ρουσαλὴμ ἦτο ὠχυρωμένη κατὰ διαφόρους ἐποχὰς
διὰ τειχῶν καὶ φρουρίων, περὶ ὧν ἐν οἰκείῳ τόπῳ
θέλομεν ὁμιλήσει. Ἦδη λέγομεν περὶ τῶν διαφό-

ρων λόφων, περὶ ὧν πολὺς λόγος γίνεται ἐν ταῖς
ἁγίαις Γραφαῖς καὶ ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ Ἱστορίᾳ.

Ἡ Ἱερουσαλὴμ κεῖται, ὡς εἶπομεν, ἐπὶ δύο σει-
ρῶν λόφων, ἐκτεινομένων καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν
τῆς πόλεως. Ἡ Ἀνατολικὴ σειρὰ, ἐκ τοῦ βορείου
πρὸς τὸ μεσημβρινόν μέρος, σχηματίζει τρία ὑψώ-
ματα, καλούμενα **Βεζεθὰ, Μωρία καὶ Ὀπέλ**. Ἡ
δυτικὴ σειρὰ ἔχει ἐπίσης τρία ὑψώματα, ὀνομαζό-
μενα **Γαρήθ, Ἀκρα καὶ Σιών**. Περὶ ἐνὸς ἐκάστου
τούτων ἐν συντόμῳ διαλαμβάνομεν καὶ πρῶτον περὶ
τῶν τῆς ἀνατολικῆς σειρᾶς.

Βεζεθὰ. Ὁ λόφος οὗτος δὲν ἀναφέρεται ἐν τῇ
ἁγίᾳ Γραφῇ, ἀλλ' ἐκ τῆς Ἑβραϊκῆς Ἱστορίας μαν-
θάνομεν, ὅτι ἐμπεριείχτο ἐντὸς τοῦ τείχους Ἡ-
ρώδου τοῦ Ἀγρίππου. Ὁ Βεζεθὰ κατέχει τὸ πρὸς
νότον τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος, πλησίον τοῦ
φρουρίου Ἀντανίας. Ὁ λόφος οὗτος κεῖται σήμε-
ρον ἀνατολικῶς τῆς πύλης Δαμασκού, καὶ ἀπαρτί-
ζει τὸ βορειοανατολικόν μέρος τῆς σημερινῆς πό-
λεως, ἐφ' οὗ κεῖνται διάφοροι Ναοί, οἷον ὁ Ναὸς
τῆς ἁγίας Ἀννης, ὠκοδομημένος, κατὰ τὴν πα-
ράδοσιν, ἐπὶ τοῦ οἴκου Ἰωακείμ καὶ Ἀννης, ἐν ᾧ
ἐγεννήθη ἡ Θεοτόκος Μαρία, ὁ Ναὸς «*Ἰδε ὁ ἄνθρω-
πος*» καὶ ἄλλοι Ναοί. Τὸ μῆκος τοῦ λόφου Βεζεθὰ,
ὅπερ σημαίνει νέα πόλις, εἶναι, ὡς ἀποφαινόνται
οἱ καταμετρήσαντες, ἐκ τοῦ βορείου εἰς τὸ μεσημ-
βρινόν μέρος 400 μέτρα, καὶ ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ εἰς
τὸ δυτικόν 740 μέτρα.

Μωρία. Ὁ λόφος οὗτος ἦτο ὁ ἐπὶ τοῦ ὁποίου
ἔκειτο ὁ Ναὸς τοῦ Σολομῶντος, καὶ ἐφ' οὗ κεῖται
σήμερον τὸ καλούμενον **Χαράμ-ἐλ Σερῖφ**, ἐν ᾧ
ὑπάρχει τὸ τέμενος τοῦ Ὁμάρ. Τὸ μῆκος τοῦ λό-
φου τούτου εἶναι 470 μέτρα, τὸ δὲ πλάτος περὶ-
που 300 μέτρα.

Ὀπέλ. οὕτω καλεῖται ὁ τρίγωνος λόφος, ὁ ἔχων
τὴν βάσιν αὐτοῦ πρὸς τὸ μεσημβρινόν μέρος τοῦ
τείχους τοῦ Ναοῦ, σήμερον τεμένους τοῦ Ὁμάρ,
καὶ τὸ πέρας αὐτοῦ ἐπὶ μεσημβρινώτερον πρὸς τὸ
μέρος τῆς κολυμβήθρας τοῦ Σιλωάμ. Τὰ δύο μέρη
αὐτοῦ, ἀνατολικόν καὶ δυτικόν, περιστέλλονται ἐν-
θεν μὲν ἐκ τοῦ χειμάρρου τῶν κέδρων, ἐνθεν δὲ
ἐκ τῆς καλουμένης κοιλάδος τῶν Τυροποιῶν. Τὸ
μῆκος τοῦ λόφου τούτου εἶναι περίπου 500 μέ-
τρα, καὶ τὸ πλάτος 120.

Ἐκ τῶν λόφων τῆς δυτικῆς σειρᾶς εἶναι ὁ
Γαρήθ. Τοῦ ὀνόματος τοῦ λόφου τούτου ποι-
εῖται μνηεὶν ὁ Προφήτης Ἱερεμίας (Κεφ. λα', 39.).
Τὸ νέον τεῖχος, τὸ ἀνεγερθὲν ὑπὸ Ἡρώδου τοῦ
Ἀγρίππου πρὸς ἐπέκτασιν τῆς πόλεως, διήλθεν

ἄνω τοῦ λόφου Γαρήθ, ὡς καὶ σήμερον φαίνεται,
διότι εὐκόλως ἀναγνωρίζει τις τὸν Γαρήθ ἐν τῷ
λόφῳ, ὅστις σχηματίζει τὸ βορειοδυτικόν μέρος
τῆς πόλεως, καὶ τὸ ὅποιον κλίνει ἐκ τοῦ νοτιοδυ-
τικοῦ πρὸς τὸ μεσημβρινοανατολικόν. Τοῦ λόφου
τούτου δύναται τις νὰ διακρίνῃ ὡς πρῶτον ἀντι-
στήριγμα τὸ ἅγιον ὄρος Γολγοθᾶν, ἐφ' οὗ ἐστὰν-
ρῶθη ὁ Κύριος, πρὸς τὸ μεσημβρινοανατολικόν μέ-
ρος. Τὰ ὄρια τοῦ Γαρήθ εἶναι ἀνατολικῶς μὲν ὁ
λόφος **Ἀκρα**, μεσημβρινῶς δὲ ὁ λόφος **Σιών** βο-
ρειῶς δὲ καὶ δυτικῶς ὁ Γαρήθ συγχώνευεται εἰς
τὰ τεῖχη τῆς πόλεως, καὶ ἐκτείνεται πέραν αὐτῶν.
Τὸ ἐντὸς τοῦ τείχους μέρος τοῦ Γαρήθ εἶναι πε-
ρίπου, ὡς λέγουσι, 400 μέτρα πρὸς τὸ βορειομεσημ-
βρινόν, καὶ 540 μέτρα πρὸς τὸ ἀνατολικοδυτικόν.

Ἀκρα. Ὁ λόφος οὗτος, ὁ χρησιμεύσας ὡς ἡ
πρώτη βᾶσις τῆς πόλεως, εἶναι ὁ χαμηλότερος
μετὰ τοὺς Μωρίαν καὶ Ὀπέλ. Οὐδαμῶς ἀναφέρε-
ται ἐν ταῖς ἁγίαις Γραφαῖς ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀκρα,
ἀλλ' εἶναι λίαν γνωστὸς ὁ λόφος οὗτος ἀπὸ τῆς
ἐποχῆς Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς, ὅστις ὠκοδό-
μησε φρούριον ἐπ' αὐτοῦ πρὸς φυλακὴν τῆς πόλεως.

Σιών. Τὸ ὄνομα Σιών σημαίνει τόπον ὑψηλόν.
Εὐκόλως δύναται τις νὰ ἀναγνωρίσῃ καὶ σήμερον
τὸν λόφον τούτον πρὸς τὸ μεσημβρινόν μέρος τῆς
πόλεως Ἱερουσαλὴμ. Ἐπ' αὐτοῦ ὑπῆρχε τὸ πα-
λαιὸν φρούριον τῶν Ἰεβουσαίων, τὸ ὅποιον ἀντέ-
στη ἐπὶ μακρὸν χρόνον εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας. Ὁ
προφήτης καὶ βασιλεὺς Δαυὶδ ἐκυρίευσεν τὸ φρού-
ριον ἐκεῖνο, καὶ ἐπὶ τοῦ λόφου αὐτοῦ ἔκτισεν τὴν
ἰδίαν πόλιν, ἐν ᾗ καὶ αὐτὸς καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ
ἐβασίλευσαν καὶ ἀπέθανον. Καὶ μέχρι τῆς σήμερον
βλέπει τις τὸ φρούριον, τὸ φέρον τὸ ὄνομα πύργου
τοῦ Δαυὶδ. Οὐδεμίᾳ δὲ βεβαίως ἀμφιβολίᾳ, ὅτι ὁ
Ἰώσηπος λόγον ποιούμενος περὶ ἄνω πόλεως ἐννοεῖ
τὸν λόφον τῆς Σιών. Ὁ λόφος τῆς Σιών ἔχει πε-
ρίπου 800 μέτρα μῆκος, καὶ 600 πλάτος, κατὰ
τὴν μαρτυρίαν πολλῶν.

Ἐκ τῶν ἐξ λόφων, ὧν ἐμνημονεύσαμεν, μόλις
οἱ τρεῖς Βεζεθὰ, Ἀκρα καὶ Γαρήθ περιλαμβάνον-
ται σήμερον ἐν τῇ πόλει, καὶ καλύπτονται ὑπὸ αἰ-
κιῶν ὁ λόφος Μωρία περιέχει μόνον τὸν περίβολον
τοῦ τεμένους τοῦ Ὁμάρ, ἄλλοτε Ναοῦ τοῦ Σο-
λομῶντος ὁ Ὀπέλ ἔχει μίαν μόνην οἰκίαν τέλος
ὁ τῆς Σιών, πρὸς τὸ μεσημβρινοανατολικόν αὐτοῦ
μέρος, παρίστησι πεπληρωμένην κατὰ γράμμα τὴν
προφητείαν τοῦ Ἱερεμίου, «*Σιών ὡς ἀργὸς ἀροτρι-
ωθήσεται*» (Ἱερ. κς', 18.). Ὄντως, τὸ πλεῖστον
μέρος τοῦ λόφου Σιών ἀροτριάζεται σήμερον, καλ-
λιεργεῖται καὶ σπείρεται σῖτος καὶ λοιπά.

Ἡ Ἱερουσαλήμ, κατὰ τὸν ἱστορικὸν Ἰώσηπον, ἦτο περιτειχισμένη διὰ τριῶν τειχῶν. Τὸ πρῶτον ἦτο τὸ τῶν Ἰεβουσαίων, τὸ ὁποῖον ἀνεκαίνισε μετὰ ταῦτα ὁ Δαυὶδ, τὸ ὁποῖον καὶ κατέστη τὸ ἰσχυρότερον· εἶχε δὲ ἐξήκοντα πύργους. Τὸ δεύτερον ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν βασιλέων τοῦ Ἰούδα, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐπεκτάσεως τῆς πόλεως. Τὸ τρίτον ἤρξατο νὰ ἀνεγείρηται ὑπὸ Ἡρώδου τοῦ Ἀγριπποῦ δέκα ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Καίσαρος Κλαυδίου, καὶ ἀπεπερατώθη μετὰ ταῦτα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων. Τὸ τεῖχος τοῦτο εἶχε διπλοῦν σκοπὸν, πρῶτον τὴν ἐπέκτασιν τῆς πόλεως, καὶ δεύτερον τὴν περιφρούρησιν τῶν ἐξω τῆς πόλεως κατοικούντων. Ἐφ' ὧς δὲ τὸ τεῖχος τοῦτο, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰωσήπου, 90 πύργους. Τσακῦτα ἐν συντόμῳ περὶ τῆς τοπογραφίας τῆς παλαιᾶς πόλεως. Ἦδη ἀνάγκη νὰ εἰπω ὀλίγα καὶ περὶ τῆς τοπογραφίας τῆς νέας πόλεως.

Ἡ Ἱερουσαλήμ κεῖται ἐπὶ μιᾷ κορυφῇ τῶν ὄρων τῆς Ἰουδαίας, 780 μέτρα περίπου ὑπεράνω τῆς Μεσογείου θαλάσσης, ἐπὶ τῆς 31 μοίρας νοτίου πλάτους καὶ 33 ἀνατολικῷ μήκους. Ἡ πόλις εἶναι τετοποθετημένη, κατὰ τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς βᾶσιν πρὸς τὸ βόρειον μέρος, κλίνουσα ἐπαισθητῶς πρὸς τὸ ἀνατολικόν, ἐξαιρέσει τοῦ βορείου μέρους τῆς πόλεως, ἐν ᾧ ὑπάρχει ἐπίπεδον μέρος, 800—900 μέτρων μήκους καὶ πλάτους· ἐξ ὧν τῶν ἄλλων μερῶν ἡ πόλις Ἱερουσαλήμ ὀρίζεται ὑπὸ βαθεῖων φαράγγων. Ἡ πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος φαράγγ, καλούμενη κοιλὰς τοῦ Ἰωσαφάτ καὶ τῶν κέδρων, ἡ κατὰ τοὺς Ἰθαγενεῖς *Οὐάδι-Σιλουάνα*, ἡτοι κοιλὰς τοῦ Σιλωὰμ, ἔχει μήκος τέσσαρα περίπου χιλιόμετρα, χωρίζει δὲ τὴν Ἱερουσαλήμ ἀπὸ τοῦ ὄρους τῶν Ἑλαιῶν καὶ τοῦ ὄρους τοῦ Σκανδαλίου. Ἡ φαράγγ αὕτη, πέραν τῆς κολυμβήθρας τοῦ Σιλωὰμ, ἐνοῦται μετὰ τῆς φαράγγος τοῦ Ἐννόμ, τῆς ὀριζούσης τὴν πόλιν πρὸς τὸ μεσημβρινοδυτικὸν μέρος. Ἐκτὸς τῶν λόφων, οὓς περιεγράψαμεν, παρατηρεῖ τις ἐν τοῖς περίεξ τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ τρεῖς ὄρη, ὧν τὸ ὑψηλότερον εἶναι τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν, πρὸς ἀνατολὰς, ἔχον ὕψος 830 μέτρων ὑπεράνω τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Πρὸς τὸ βόρειον μέρος κεῖται τὸ ὄρος Σκοπός, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐπέκτασις τοῦ ὄρους τῶν Ἑλαιῶν, καὶ πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μέρος ἕτερον ὑπεράνω τῆς φαράγγος τοῦ Ἐννόμ.

Τὸ τεῖχος τὸ περιορίζον σήμερον τὴν Ἱερουσαλήμ, ἀνεγέρθη ὑπὸ τοῦ Σουλτάν Σουλεϊμάν κατὰ τὸ 1534, ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὰ τεῖχη, τὰ ὁποῖα ὑπερήσπιζον τὴν πόλιν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Σταυροφόρων. Τὸ τεῖχος τοῦτο, ἔχον 13 μέτρων ὕψος καὶ δύο περίπου πλάτος, διαποικιλλεται ὑπὸ πύργων καὶ προμαχώνων, σχηματίζον διαφόρους ἐλλίμους, καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὸ μεσημβρινοδυτικὸν μέρος. Τὸ μέρος τοῦ τεύχους, τὸ ὑπεράνω τῆς κοιλᾶδος τοῦ Ἰωσαφάτ, ἀκολουθεῖ εὐθεῖαν γραμμὴν μέχρι τῆς βορειοανατολικῆς γωνίας τῆς πόλεως· εἶναι δὲ τὸ λαμπρότερον μέρος τοῦ τεύχους, τεθεμελιωμένον ἐπὶ βράχου στερεοῦ. Τὸ πρὸς τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν τῆς πόλεως τεῖχος, ὅπερ εἶναι καὶ τὸ ὑψηλότερον μέρος αὐτῆς, διεσπνέται πρὸς μεσημβρίαν ἐκ τοῦ μέρους τῆς πύλης τοῦ Γιάρα, καὶ συνεχεῖς τοὺς τρεῖς πύργους καὶ τὰς πλέον ἰσχυρὰς ἐπάλξεις πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως. Ἀλλὰ σήμερον τὸ μέρος τοῦτο τοῦ τεύχους εἶναι τὸ μᾶλλον ἐφθαρμένον.

Πύλαι τῆς πόλεως. Τὸ σημερινὸν τεῖχος ἔχει ἐπτὰ πύλας, δύο πρὸς τὸ βόρειον μέρος, δύο πρὸς τὸ ἀνατολικόν, δύο πρὸς τὸ μεσημβρινόν καὶ μίαν πρὸς τὸ δυτικόν. Καὶ ἐν πρώτοις πρὸς τὸ βόρειον μέρος κεῖται ἡ πύλη τῆς Δαμασκού, διακεκοσμημένη ἐξωθεν ὑπὸ κοσμημάτων Τουρκικῆς διαθέσεως· εἶναι δὲ ἡ ὀραϊκότερα καὶ ἡ πλέον ἰσχυρὰ τῶν ἄλλων. Δευτέρα πύλη πρὸς τὸ βόρειον μέρος εἶναι ἡ τοῦ Ἡρώδου, ἣν οἱ Ἀραβες καλοῦσι *Μπάπ-ἔλ-Ἰαχρέχ*, ἡτοι πύλην τῶν ἀνθέων. Αὕτη εἶναι πολὺ μικρὰ καὶ πεποικιλμένη διὰ πολλῶν κοσμημάτων. Πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος πρώτη εἶναι ἡ

πύλη τῆς Γεθσημανῆς, ἡ καὶ πύλη τοῦ Ἀγίου Στεφάνου καλούμενη, ἐπειδὴ δι' αὐτῆς ἐξῆλθεν ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος, ὅτε ὑπέστη τὸ μαρτύριον. Οἱ Ἰθαγενεῖς καλοῦσιν αὐτὴν *Μπάπ-ἔλ-σίτι-Μαριάμ*, ἡτοι πύλην τῆς Δεσποίνης Μαρίας, διότι ἡ πύλη αὕτη φέρει εἰς τὸν ἐν Γεθσημανῇ τάφον τῆς Θεοτόκου. Δι' αὐτῆς τῆς πύλης ἐπίσης πορεύεται τις πρὸς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν καὶ πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἰωσαφάτ. Δευτέρα εἶναι ἡ καλούμενη χρυσὴ πύλη. Εἶναι ἡ πλέον ἀξιοσημείωτος διὰ τὰ ὡραία αὐτῆς καὶ παλαιὰ κοσμήματα, ἐπὶ λίθου λελαξευμένη. Ἡ πύλη αὕτη εἶναι κεκλεισμένη διὰ τειχῶν ἀπὸ μακροῦ ἤδη χρόνου. Πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μέρος πρώτη εἶναι ἡ πύλη τῆς Σιών, καλούμενη ὑπὸ τῶν Ἰθαγενῶν Ἀράβων *Μπάπ-ἔλ-Σα-χιούν*, ἡτοι πύλη τῆς Σιών, ἐπίσης δὲ καὶ *Μπάπ-ἔλ-ρέπι-Δαούτ*, ἡτοι πύλη τοῦ προφήτου Δαυὶδ, διότι ἐξω τῆς πύλης ταύτης ἐπ' αὐτοῦ τοῦ λόφου Σιών κεῖται ὁ τάφος τοῦ Δαυὶδ, περὶ οὗ ἄλλοτε. Δευτέρα πύλη εἶναι ἡ καλούμενη τῶν Ἀφρικανῶν, κεκλεισμένη ἐν τῷ κέντρῳ τῆς παλαιᾶς κοιλάδος τῶν Τυροποιῶν· εἶναι δὲ μικρὰ, χωρὶς οὐδενὸς κοσμήματος, καὶ ὁδηγεῖ εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωὰμ. Τέλος πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος κεῖται ἡ πύλη τοῦ Γιάρα, κατὰ τοὺς Ἰθαγενεῖς *Μπάπ-ἔλ-Χαλ-Ἰλ*, ἡτοι πύλη τῆς Χεδρών, διότι ὁδηγεῖ εἰς τὴν πόλιν Χεδρών, ἐν ᾗ οἱ τάφοι τοῦ Ἀβραάμ καὶ τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν, περὶ ὧν ἐν ἑκτάσει ἄλλοτε. Ὅδηγεῖ ἐπίσης ἡ πύλη αὕτη καὶ εἰς τὴν Βηθλεὲμ καὶ τὴν Ἰόππην (Γιάρα), καὶ δὲν φέρει μὲν κοσμήματα, εἶναι ὅμως πολὺ μεγαλοπρεπῆς, καὶ ἡ μᾶλλον συχνάζομένη, ὡς κυρία εἰσόδος τῆς πόλεως θεωρουμένη.

Τσακῦτα καὶ περὶ τῶν πυλῶν τῆς πόλεως ἐπὶ τοῦ σημερινοῦ τεύχους· ἤδη καὶ περὶ τῆς θέσεως καὶ τῆς μορφῆς, ἣν παρρησιάζει ἡ πόλις.

Ἡ Ἱερουσαλήμ σχηματίζει εἶδος ἀκκονοῖστου τραπέζιου, τοῦ ὁποῖου ὁ μέγας ἄξων εἶναι ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς. Διασχίζεται δὲ ἡ πόλις ὑπὸ τριῶν μακρῶν καὶ κυρίων ὁδῶν. Ἡ πρώτη ὁδὸς παρρησιάζεται εἰς τὸν ἐπισκεπτόμενον τὴν πόλιν, εὐθὺς ἀπὸ εἰσόδου διὰ τῆς πύλης τοῦ Γιάρα. Ἡ ὁδὸς αὕτη φέρει πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος, διέρχεται πλησίον τοῦ πύργου τοῦ Δαυὶδ, καὶ περατοῦται εἰς μίαν τῶν πυλῶν τοῦ *Χαρίμ-ἔλ-Σερίφ*, ἡτοι τοῦ περιβόλου τοῦ τεμένους τοῦ Ὁμάρ. Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Σταυροφόρων ἡ ὁδὸς αὕτη ἐκαλεῖτο εἰς μὲν τὸ ἄνω μέρος αὐτῆς ὁδὸς τοῦ *Δαυὶδ*, εἰς δὲ τὸ κάτω μέρος αὐτῆς ὁδὸς τοῦ *Ναοῦ*. Ἡ δευτέρα ὁδὸς ἀρχεται ἀπὸ τῆς πύλης τῆς Δαμασκού, διέρχεται πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος πλησίον τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, διασχίζει τὴν πόλιν ἐκ τοῦ βορείου πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μέρος, καὶ περατοῦται εἰς τὴν πύλην τῆς Σιών. Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Σταυροφόρων ἡ ὁδὸς αὕτη ἐκαλεῖτο πρὸς τὸ ἄνω μέρος αὐτῆς ὁδὸς τοῦ Ἀγίου Στεφάνου. Ἡ τρίτη ὁδὸς ἀρχεται ἀπὸ τῆς πύλης Γεθσημανῆς, ἡτοι πύλης τοῦ ἁγίου Στεφάνου, βαίνει κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ περατοῦται εἰς τὸ Μοναστήριον τῶν Λατίνων. Κατὰ τὴν ὁδὸν ταύτην κεῖνται ἐπισήμα μέρη τῆς Χριστιανικῆς Ἱστορίας, περὶ ὧν ἰδιαιτέρως θέλομεν διακλαθεῖν, ὅθεν καὶ τὸ ἄνω μέρος τῆς ὁδοῦ ταύτης καλεῖται αὐτοδικαίως ὁδὸς τῶν Χριστιανῶν.

Ἡ πόλις Ἱερουσαλήμ διαιρεῖται εἰς τέσσαρας μεγάλας συνοικίας. Πρῶτη εἶναι ἡ τῶν Χριστιανῶν, καλούμενη καὶ ὑπὸ τῶν Ἰθαγενῶν *Χάρετ-ἔλ-Νασ-σάρα*. Ἡ συνοικία αὕτη κατέχει τὸ βορειοδυτικὸν μέρος τῆς πόλεως, καὶ περιέχει τὸν Νκὸν τῆς Ἀναστάσεως, τὰ Μοναστήρια, ὡς καὶ τὰ Πατριαρχεῖα τῶν Ὁρθόδοξων Ἑλλήνων καὶ τῶν Λατίνων. Ἡ δευτέρα συνοικία κατέχει τὸ μεσημβρινοδυτικὸν μέρος τῆς πόλεως, καὶ περιέχει τὸ Μοναστήριον καὶ τὸ Πατριαρχεῖον τῶν Ἀρμενίων. Ἡ τρίτη εἶναι ἡ Τουρκικὴ, ἡ κατέχουσα τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τῆς πόλεως, καὶ περιέχουσα τὸ παλᾶτιον τοῦ Ὁθωμανοῦ διοικητοῦ, τὸ περίφημον τέμενος τοῦ Ὁμάρ, τὴν Ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Ἀννης, καὶ ἄλ-

λα περίφημα ἄξια λόγου οἰκοδομήματα. Τέλος ἡ τετάρτη συνοικία εἶναι ἡ τῶν Ἑβραίων, ἥτις μεθ' ὅλας τὰς βελτιώσεις, ἃς κατὰ καιροὺς ἐπὶνεγκον αἱ πολιτικαὶ Ἀρχαί, εἶναι τὸ πλέον ἀκαθάρτον μέρος τῆς πόλεως. Πληθὺς Ἑβραίων οἰκογενειῶν κατοικοῦσιν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, ἐπιστεωρεμέναι ἐντὸς οἰκιῶν, τῶν ὁποίων αἱ μὲν εἰσοδοὶ εἶναι πολὺ χαμηλαί, τὰ δὲ παράθυρα πολὺ στενὰ, μόλις εἰσέρχομένου δι' αὐτῶν ὀλίγου ἀέρος καὶ ὀλίγου φωτός.

Τέλος, ἡ γενικὴ ἐντύπωσις, τὴν ὁποίαν προξενεῖ ἡ καθόλου ἐποψὶς τῆς πόλεως Ἱερουσαλήμ, εἶναι ὁμοία πρὸς ἐκείνην, ἣν προξενοῦσι καὶ ἄλλαι πόλεις τῆς Ἀνατολῆς. Ὅδοι στενὰ καὶ ἀκανόνιστοι, κακῶς δὲ καὶ ἀνωμαλῶς ἐστρωμένοι, μόλις ἐσχάτως ἐπελθούσης βελτιώσεως διὰ τῶν μεγάλων προσπάθειων τοῦ ἐξόχου μηχανικοῦ τῆς ἐπαρχίας Ἱερουσαλήμ κ. Γεωργίου Φραγκιᾶ, ὅστις καὶ ὁδοὺς ἐκτενεῖς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν κατεσκεύασεν, καὶ γέφυραν ἐπὶ τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ, καὶ ἄλλα πολλὰ ποὺ μὲν ἐβελτίωσε, ποὺ δὲ ἐκ νέου ἀνέγειρεν. Αἱ κατοικίαι τῆς Ἱερουσαλήμ φέρουσιν ἐν γένει θύρας χαμηλάς, παράθυρα στενὰ, διὰ σιδηρῶν κιγκλιδίων πεφραγμένα, ἀγορὰν κεκαλυμμένην, κακῶς φωτισομένην, καὶ μόλις ἀερίζομένην δι' ὀλίγου ἀέρος. Αἱ οἰκίαι εἶναι ἐσκεπασμέναι διὰ θύλων, φέρουσαι ἄνω δώματα, ἐκ τῶν ὁποίων καθοράται ὁ Τροῦλλος τοῦ ἁγίου Τάφου, τὸ τέμενος τοῦ Ὁμάρ καὶ αἱ μεγάλαι συναγωγαὶ τῶν Ἑβραίων. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς πόλεως.

Ὡς πρὸς τὸ ἐξωτερικόν, οὐδεμίαν ἐπίσης χάριν παρρησιάζει. Τὰ περίεξ τῆς πόλεως εἶναι ἡ ὀλίγον, ἡ οὐδόλως κεκαλλιεργημένα· οὐδεμία γελοῖσσα φωτεινὴ ὑπαρξὶς παρρησιάζεται, ἐπὶ τῆς ὁποίας νὰ ἐπαναπαυθῇ ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ περιηγητοῦ· παντοῦ λίθοι, βράχοι, λόφοι ἀπόκηρυτοι, γυμνοὶ, ξηροὶ καὶ ἄγονοι, κεκαλυμμένοι ἐνθεν κἀκεῖθεν διὰ λευκῶν μνημείων νεκρῶν. Καὶ ὅμως, ἂν καὶ ἡ Ἱερουσαλήμ δὲν εἶναι πλέον ἡ ἄλλοτε ἐνδοξος Σιών, τὰ ἀπότομα ὅμως καὶ βραχέως μέρη τῶν περίεξ αὐτῆς, ὡς καὶ οἱ ἄγονοι καὶ γυμνοὶ λόφοι, ἤρξαντο ἀπὸ τινος ἤδη χρόνου νὰ καλύπτονται διὰ νέων καὶ μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομῶν. Οὕτω, πρὸς τὸ μεσημβρινοδυτικὸν μέρος τῆς πόλεως σχηματίζεται ἡδη προάστειον ἐκ λαμπρῶν οἰκοδομῶν, τὸ ὁποῖον ἐντὸς ὀλίγου θὰ παρρησιάζει μεγαλοπρεπὲς χωρίον, πρὸς δὲ τὸ βορειοδυτικὸν μέρος τῆς πόλεως, ἔνθα κατὰ τὸ 1859 δὲν ὑπῆρχεν οὐδεμία κατοικία, σήμερον ἐσχηματίσθη μέγα προάστειον, ἡ μᾶλλον χωρίον, τὸ ὁποῖον εὐκόλως ἠδύνατό τις νὰ ἐκλάβῃ ὡς ἄλλην μικρὰν πόλιν.

Ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ κλίματος τῆς Ἱερουσαλήμ πρέπει νὰ εἰπω, ὅτι ὑρίσεται πολλὰς καὶ συνεχεῖς μεταβολὰς· πολλάκις ἐν διαστήματι μιᾶς ὥρας τὸ θερμόμετρον ἀλλοιοῦται κατὰ ἐξ μέχρις ἐπτά βαθμῶν. Ἀπὸ τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου μέχρι τέλους Σεπτεμβρίου ὁ οὐρανὸς εἶναι πάντοτε καθαρός καὶ λαμπρός, ἐξαιρέσει ὀλίγων καὶ σπανίων ἡμερῶν, καθ' ἃς παρίσταται ὁ οὐρανὸς νεφελώδης. Τὸ θερμόμετρον σπανίως ἀναβαίνει εἰς τοὺς τριάκοντα βαθμοὺς, ἐκτὸς ὅταν πνέη μεσημβρινὸς ἀνεμος, ὅτε ἡ θερμότης εἶναι κυριολεκτικῶς πνιγνῆ. Τὸ ψύχος, ἐπειδὴ ἡ πόλις κεῖται εἰς ὑψηλὸν μέρος, κατὰ τὸν χειμῶνα εἶναι πολλάκις λίαν ἐπαισθητὸν, πρὸ πάντων κατὰ τοὺς μῆνας Ἰανουάριον καὶ Φεβρουάριον· ἔστιν ὅτε δὲ παρατηρεῖ τις καὶ πάγον καὶ χιόνα, ἀλλὰ πολὺ σπανίως. Κατὰ τὸ τρέχον ἔτος ἐξαιρετικῶς ἦτο ψυχρὰ ἡ ἀνοιξίς. Οὐδεὶς δύναται νὰ πιστεύσῃ, ὅτι σήμερον 9 Ἀπριλίου δὲν ἐπαρκεῖ ἐν ἐφάπλωμα διὰ τὸν ὕπνον τῆς νυκτός. Ἐγὼ τοῦλάχιστον κοιμῶμαι ἐσκεπασμένος διὰ δύο, ἀπεπειράθην νὰ ἀπορρίψω τὸ ἐν, ἀλλὰ τὸ ψύχος ἠπειλῆσε προσβολὴν καιρίαν. Ἐν γένει δὲ ἡ πόλις Ἱερουσαλήμ παρρησιάζει νύκτας ψυχρὰς καὶ κατ' αὐτὸ τὸ θέρος· τοῦτο δὲ ἀποδίδουσιν εἰς τὰς πολυπληθεῖς δεξαμενὰς, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶναι φηκοδομημένοι αἱ οἰκίαι τῆς πόλεως. Ἀπασα, οὕτως εἰπεῖν, ἡ πόλις ὑπογεῖως εἶναι πλήρης ὕδατων·

ἐκάστη οἰκία ἐὰν δὲν φέρῃ δύο καὶ τρεῖς, θὰ φέρῃ τοὐλάχιστον μίαν δεξαμενὴν· εἰς τὰς ἀνθυμιάσεις τῶν ὑδάτων λοιπὸν ἀποδίδουσι τὸ κατὰ τὰς νύκτας ἐπαυσιθιτὸν ψύχος.

Διακόπτω τὴν γραφὴν, καὶ διδῶ πέρας τῇ ἐπιστολῇ μου, ὡς ἐκ τῆς ἐπισκέψεως φιλάτου μοι ἀνδρὸς, τοῦ Χαράλαμπος Μαζράκη, ἐκ Ληξουρίου τῆς Κεφαλληνίας καταγομένου, καὶ ἀπὸ τοῦ 1852 διασκήμου ἱατροῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ. Προσεχῶς θὰ σοὶ γράψω στατιστικὴν τῶν κατοικίων κατὰ φυλὰς καὶ θρησκευμὰτα.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΠΟΚΡΥΦΟΥ ΟΠΙΘΑΜΒΩΝΟΥ ΕΥΧΗΣ.

Ὁ τῆς ἐν Βενετίᾳ Ὀρθοδόξου Κοινότητος Πρωτοερεῦς Ἀρχιμανδρίτης κ. Σεβ. Νικοκάβουρας μετὰ τοῦ σεβαστοῦ Ἰω. Βελοῦδου, Ἐφόρου ἐπὶ πολλὰ ἔτη τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης, ἀνδρὸς μεγάλως τιμήσαντος τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα, καὶ ἀείποτε δόντος τρανὰ τεκμήρια ἐνθέρμου ζήλου καὶ ἀγάπης πρὸς τὴν Ἑκκλησίαν καὶ πρὸς τὸ ἔθνος, ἐλθὼν εἰς συζητήσεις περὶ τοῦ γνησίου ἢ μὴ τῆς ἐν τῇ θεῇ καὶ ἱερᾷ Λειτουργίᾳ τοῦ Μ. Βασιλείου ἀπαντήσεως Ὀπισθαμβώνου Εὐχῆς «Ὁ θυσίαν αἰνέσεως κτλ.» ἀνέθετο αὐτῷ τὴν φροντίδα τῆς περαιτέρω ἐρεύνης. Ὁ δὲ πολυμαθὴς κ. Βελοῦδης ἀνεκοίνωσε τῷ Ἀρχιμανδρίτῃ τὸ ἐξαχόμενον τῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ, ἐκφέρων καὶ τὴν γνώμην αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἀνωθι Εὐχῆς.

Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ κ. Βελοῦδου ἀσμένως δημοσιεύομεν ἐν τῇ «Σιών», ἔχουσιν ὡς ἑξῆς.

1. Αἱ θεαὶ Λειτουργίαι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου — Βασιλείου τοῦ Μεγάλου — καὶ ἡ τῶν Προφητασμένων κτλ. ἐν Ῥώμῃ, χιλιούτῳ ρ' κ' ε'. Δεξιότῃ Δημητρίου Δουκά τοῦ Κρητὸς (1526), εἰς 40r.

2. Αἱ αὐταί. Ἐπιτ. ἀπὸ τῆς ἐνσάρχου Οἰκονομίας κτλ. φρσδ'. (1584), εἰς 40r. — Ἐκδόσις Ἀρδρέου Κουνάδου Πατρῴου.

3. Αἱ αὐταί. Ἐνετίσαι, παρὰ Ἰω. Πέτρῳ τῷ Πινέλλῳ, ἀχλδ'. (1634), εἰς 40r.

Σημειώσαι, ὅτι ἐν ταῖς παρούσαις ἐκδόσεσι καὶ ἐξῆς ἐν ἄλλαις, ἕως τῆς τοῦ 1686 ἀπαντᾶται μόνον ἡ συνήθης εὐχή· Ὁ εὐλογῶν τοὺς εὐλογουμένους κτλ. ἡ δὲ ἐπιγραφομένη τοῦ Μ. Βασιλείου «Ὁ θυσίαν αἰνέσεως...» δὲν ὑπάρχει.

Μόνον κατὰ τὸ 1686 ἐξεδόθησαν μετὰ τῆς προσθήκης τῆς εὐχῆς· Ὁ θυσίαν αἰνέσεως κτλ., γενομένης ὑπὸ τοῦ Ἱερέως Μάρκου Μαρά τοῦ Κρητὸς καὶ ἐφημερίου ἐν Βενετίᾳ, ὡς δηλοῦν ἐκ τοῦ ἐπομένου τίτλου.

4. Αἱ αὐταί, μεθ' ἑτέρας Ὀπισθαμβώνου Εὐχῆς ἐν τῇ τοῦ οὐρανογράφου Βασιλείου Λειτουργίᾳ γεωστὶ τυπωθεῖσαι, διορθώσαι Μάρκον Ἱερέως Μαρά τοῦ Κρητὸς κτλ. Ἐνετίσαι, παρὰ Νικολάῳ τῷ Σάρω (ἐξ Ἰωαννίνων), ἀχπς', εἰς 40r.

Ἐκτοτε ἡ Εὐχή αὕτη μετετυπώθη ἀπαρallάκτως ἐν πάσαις ταῖς ἐκδόσεσι. — Φαίνεται δὲ ὁ Μάρκος ἐξαύρας αὐτὴν ἐκ τινος ἐν τῇ Μαρκιανῇ Βιβλιοθήκῃ χειρογράφῳ τοῦ ΙΖ'. αἰῶρος, περιέχοντος διαφόρους εὐχάς. Ἀλλ' ὅτι ἡ εὐχή ἐστὶν ἀποκρυφός, καὶ κακῶς ἀποδίδεται τῷ Μ. Βασιλείῳ, ἀνατρίρητον ἐκ πολλῶν λόγων· Α'. ὅτι ἡ Ὀπισθαμβώου Εὐχή τοῦ Βασιλείου «Ὁ εὐλογῶν κτλ.» ἔμεινεν ἡ αὕτη καὶ ἐν τῇ Λειτουργίᾳ τοῦ Χρυσόστομου. — Β'. ὅτι προφανέστατα ἀναλογεῖ πρὸς τὰ, ὑπὲρ ὧν εὐχεται ὁ Ἱερεὺς, ἀμέσως μετὰ τὴν εὐλόγησιν τῶν τιμῶν Λόγων, καὶ τὰ αὐτὰ σχεδὸν ἐπαναλαμβάνει ὅπερ ἀπᾶν τῷ ἀγθῶν τῆς Θεολογίας ρείθρῳ τοῦ σοφοῦ Βασιλείου. — Γ'. ὅτι αἱ λέξεις, δὲ α ν ἐ λ ε ὡ σ η κ ρ ῖ ν α ι ζ ὡ ρ τ α ς καὶ ν ε κ ρ ο ὦ ς (ἀντὶ τοῦ, δὲ α ν ἐ λ θ η ς) δηλοῦν ἀκυρὸν χρῆσιν τοῦ χρόνου, ἀντιβαίνουσαν εἰς τὴν περὶ τὴν γλῶσσαν δεινότητα τοῦ ἑλληνικωτάτου Πατρὸς, δεικνύουσαν δὲ μάλιστα τὴν ἀπειρίαν τοῦ συγγράξαντος τὴν Ὀπισθαμβώου ταύτην Εὐχὴν.

Ὁ μόνον δὲ ἐν Ἑλληταρίοις καὶ Λειτουργίαις χειρογράφος δὲν ἀπαντᾶται, ἀλλ' οὐδ' ἐν Εὐχολογίοις τοῦ ΙΖ'. αἰῶρος, οὕτε παρὰ τῷ Rituale Graecorum ὑπὸ Γόαρ, οὕτε παρ' ἄλλοις τισιν. Ὅθεν ἀφαιρετέον, κατ' ἐμὴν γνώμην, ἐκ τῶν ἐν χρῆσει ἐκδόσεων τῆς τοῦ Μ. Βασιλείου Λειτουργίας.

Ἐν Βενετίᾳ τῇ 12/24 Αὐγούστου 1888.

Ἰω. Βελοῦδης.

Σ. Σ. Σ. Ἀσπαζόμεθα κατ' ὁλοκλήρην τὰς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου κρίσεις τοῦ ἐν Βενετίᾳ λογίου ἀνδρὸς κ. Ἰωάννου Βελοῦδου. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη, ὡς γινώσκουμεν, ἐλήφθη ὑπ' ὅψιν πρὸ πολλοῦ ἤδη ἐκ μέρους τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας· ὅθεν καὶ, ἐγκρίσει τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, οἱ νεώτεροι ἐκδότες τῶν Λειτουργικῶν ἐξωβέλισαν ἐκ τῆς Λειτουργίας τοῦ Βασιλείου τὴν ξένην τῆς γραφίδος τοῦ ἁγίου Πατρὸς καὶ παρεῖσαν τὴν Εὐχὴν «Ὁ θυσίαν αἰνέσεως κτλ.» Ἡ Εὐχή αὕτη οὐδόλως εὐρητὰ εἰς τὰ ἅπαντα τοῦ μεγάλου Βασιλείου, ἐν οἷς περιλαμβάνεται ἡ ὑπ' αὐτοῦ συνταχθεῖσα ἱερὰ Λειτουργία, ὅθεν ἔπεται ὅτι εἶναι ξένη, πολὺ μάλιστα μεταγενεστέρως παρεισφρόδασα ἐν τισιν ἐκδόσεσι τῶν ἁγίων Λειτουργικῶν. Ἡ γνώμη τοῦ κ. Βελοῦδου φαίνεται ὀρθοτάτη, ὅτι ὁ ἐκ Κρήτης Μάρκος Ἱερεὺς ὁ Μάρκος, ἐν Βενετίᾳ τὰς διατριβὰς ποιοῦμενος, αὐτὸς οὗτος ἤρκανισθη τὴν ἐπιπροσθετοὶν ταύτην εὐχὴν ἐκ τινος χειρογράφου, καὶ παρένειρεν αὐτὴν ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδόσει τῆς θείας Λειτουργίας. Σημειωτέον δὲ, ὅτι ἡ μεγάλη Ἑκκλησία ἀφῆρεσε μὲν τὴν εὐχὴν ταύτην ἐκ τῶν νεωτέρων ἐκδόσεων, ἀλλὰ καὶ δὲν ἀπηγόρευσε ὀριστικῶς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἀποκρυφῆς Εὐχῆς «Ὁ θυσίαν αἰνέσεως κτλ.», ὅθεν καὶ πολλοὶ Ἱερεῖς ἐξακολουθοῦσιν ἀναγινώσκοντες ταύτην ἀντὶ τῆς γνησίας Ὀπισθαμβώου Εὐχῆς τοῦ μεγάλου Βασιλείου «Ὁ εὐλογῶν τοὺς εὐλογουμένους σε, Κύριε κτλ.», ἣν ἀπέδεχθη καὶ ὁ Χρυσόστομος. Οἱ Ἱερεῖς οὗτοι ὑποπίπτουσιν εἰς παρατυπίαν, ἀλλὰ καὶ δὲν ἀμαρτάνουσι, διότι ὁ νοῦς τῆς Εὐχῆς ἔχει ὀρθῶς.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ.

Η ΑΓΙΑ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ.

(Ἰδε προηγούμενον φύλλον).

Θαβὼρ καὶ Ἑρμών.

Εἰ καὶ οἱ ἱεροὶ Εὐαγγελισταὶ οὐδὲν περὶ τοῦ Θαβώρου ὄρους ἀναφέρουσιν, ὡς ὄρους τῆς θείας Μεταμορφώσεως, οὐχ ἦττον ἀρχαιοτάτη παράδοσις πάντων τῶν Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς Ἑκκλησίας εἶναι, ὅτι τὸ μακάριον τοῦτο ὄρος εἶναι τὸ Θαβὼρ (Κυρίλ. Ἱεροσ. Κατὰ γ'. 16. Ἱερων. ἐπιστ. 44. πρὸς Μάρκελλον. ἐπιστ. 86. f. Epitaph. Paulae.), ὅπερ οἱ Ἑλληνισταὶ ἐκάλουν Ἰταδύριον καὶ Ἀταδύριον (Ἰωσηπος. Alloli σ. 164.).

Τὸ ἱστορικὸν τοῦτο ὄρος, οὕτινος τὴν ὀρειότητα οὐδέποτε δύνανται νὰ λησμονήσωσιν οἱ ἀπαῖς ἐπισκεφθέντες αὐτό, κεῖται ἐν μέσῳ τῆς Γαλιλαίας μεταξύ τῆς πεδιάδος Ἰεζρεὲλ καὶ Σκυθουπόλεως, ἀπέχον τρεῖς μὲν περίπου ἡμέρας ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ, δύο δὲ ὥρας ἀπὸ τοῦ χωρίου τῆς Θεοτόκου, τῆς Ναζαρέτ.

Ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους τούτου παρρησιαζέται εἰς τὰ ὄμματα τοῦ εὐσεβοῦς περιηγητοῦ θεὰ ἀπεριγράπτου καλλονῆς, καὶ τοποθετεῖται ἐξόχου λαμπρότητος οἶον, τὸ ὄρειον ὄρος Ἀερμών, οὗ ἤδη ἐξυμνήθη ὁ δρόμος (Ψαλμ. 137.), ὁ ὑψιπεθὴς καὶ ὑψικάρηνος Λίβανος, οὗ τὰς κειδούς αὐτῇ ἡ δεξιὰ τοῦ Ὑψίστου ἐρύττεται (Ψαλμ. 137.), ἡ Τιβεριὰς Ὀχλοσσα, ἡσυχῶς ἐν ἑαυτῇ τὰ κύματα αὐτῆς κυλίσουσα, ὁ χεῖμαρος Κισσὼν, τὸ ὄρος τῶν Μακαρισμῶν, ὁ ἐνδοξὸς Κάμνηλος, ἡ πόλις Ναῖμ, ἐν ᾗ ὁ Κύριος ἀνέστησε τὸν υἱὸν τῆς χάρας, ἡ λαμπρὰ κοιλάς τοῦ Ἰορδάνου, καὶ πλείστοι ἄλλοι ἱεροὶ καὶ ἱστορικοὶ τόποι (Βενιαμ. σ. 349.) ὥστε

τὸ ὄρος Θαβὼρ καὶ Ἑρμών δὲν ἦτο δυνατόν, εἰμὴ καὶ πρὸ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Κυρίου, διὰ τὴν φυσικὴν αὐτῶν χάριν καὶ λαμπρότητα, νὰ ἀγαλλιῶνται ἐν τῷ ὀνόματι Κυρίου. «Θαβὼρ καὶ Ἑρμών ἐν τῷ ὀνόματι σου ἀγαλλιάσονται». Μετὰ δὲ τὸ θαῦμα τῆς ἱερᾶς Μεταμορφώσεως ἡ λαμπρότης καὶ ὀρειότης τοῦ Θαβώρ ὑπερῆρε βεβαίως τὴν ὀρειότητα καὶ λαμπρότητα παντὸς ἐτέρου ὄρους τῆς γῆς, ἐφ' ᾧ δικαίως ὁ Schubert λέγει, «ὅπως ὁ χρυσὸς μεταξύ τῶν λοιπῶν μετάλλων, οὕτω τὸ Θαβὼρ εἶναι τὸ ὀρειότερον μεταξύ τῶν ἄλλων ὄρων τῆς γῆς, ὅμοιον δρόσῳ ἐπὶ φύλλου ῥόδου». «Wie das Gold unter andern Metallen so ist der Thabor der schönste unter allen Bergen der Erde; gleich einem Thautropfen auf dem Blatt der Rose» (Schubert Reis. III. σ. 175. Alloli σ. 168. σημ. 1. Robinson Palast. III. σ. 456.).

Τὸ σχῆμα τοῦ Θαβώρου ὄρους εἶναι κωνοειδές, ἔχον ὕψος 1748 Περσικῶν ποδῶν (Alloli σ. 164.), ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ εἶναι μικρὸν ὀροπέδιον 12—15 λεπτῶν τὸ μήκος, καὶ 6—8 λεπτῶν τὸ πλάτος (Βενιαμ. σ. 349.).

Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Θαβώρου ὄρους ἀνήγειρεν ἡ ἁγία Ἑλένη μεγαλοπρεπῆ Ναὸν (Νικηφόρου Καλλ. Ἑκκλ. Ἱστορ. Η'. λ.), οὕτινος μνημονεύει καὶ ὁ Ἱερώνυμος (Epist. ad Marcell. epitaph. ad Paulam). Περὶ δὲ τὰ τέλη τοῦ 7'. αἰῶνος Ἀντωνίνος ὁ ἐκ Πλακεντίας περιγράφει τρεῖς ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου Ναοὺς, ἀντιστοιχοῦντας, ὡς λέγει, πρὸς τὰς τρεῖς σκηνάς, ἃς πρότεινεν ὁ Πέτρος ἵνα κατασκευάσωσιν (Alloli σ. 166. Βενιαμ. σ. 350.). Τοὺς Ναοὺς τούτους εὑρε καὶ ὁ Ἀρκεύλλος, περὶ τὸ 696 τοὺς ἁγίους τόπους ἐπισκεψάμενος (Βεν. σ. 350.). Ὡσαύτως καὶ ὁ περὶ τὸ 1113 τὸ Θαβὼρ ἐπισκεψάμενος Ῥώσος Ἡγούμενος Δανιὴλ ἀναφέρει, ὅτι εὑρε τρεῖς Ναοὺς, τὸν μὲν καθιερωμένον εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Κυρίου, τὸν δεύτερον εἰς τὸν Μωσῆν, καὶ τὸν τρίτον εἰς τὸν προφήτην Ἠλίαν (Βεν. σ. 350.). Τέλος, ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου, καὶ ὡσεὶ πόζου βολὴν ἀπὸ τοῦ τόπου, ἐνθα ἐγένετο ἡ ἱερὰ Μεταμόρφωσις, δεικνύται τὸ σπήλαιον τοῦ Μελχισεδέκ βασιλέως Σαλὴμ (Βεν. σ. 350.).

Ἀπαντα τὰ ἐπὶ τοῦ ὄρους Θαβώρ ἱερὰ οἰκοδομήματα κατεστράφησαν ἐν ἔτει 1187 ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ Σαλαδίνου, τὰ δὲ εἰρεῖα ἔμεινον μέχρι τοῦ 1845, ὅτε ἐλήφθη ἡ φροντίς περὶ τῆς ἀνοικοδομῆς τῶν εἰρειῶν ἐκείνων· καὶ ἐπὶ τῶν βάσεων τοῦ ἀρχαίου Ναοῦ ἀνηγέρθη ἡδη λαμπρὸς Ναός, οὕτινος τὰ ἐγκαίνια ἐπετελέσθησαν τῇ 6 Αὐγούστου 1862. Περὶ τὸν Ναὸν δὲ τούτον προσετέθησαν ἱκανὰ κελιά διὰ τὰ τοὺς Πατέρας καὶ τοὺς ἐπισκεπτομένους τὸ Θαβὼρ προσκυνητὰς (Βεν. σ. 351.).

Ὑπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Θαβώρ κεῖται τὸ χωρίον Ταμπουράχ, ὅπερ, κατ' ἀρχαίαν παράδοσιν, εἶναι ἡ κωμὴ ἱεραία, ἐξ ἧς ἐξῆλθεν ὁ ὄχλος πρὸς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου, ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐθεράπευσε τὸν σιληνιζόμενον (Ματθ. 15. Μάρκ. 9. 13. Λουκ. 9. 37.).

Τὸ δὲ Ἑρμών ὑψοῦται ἐν τῷ μέσῳ τῆς αὐτῆς πεδιάδος Ἰεζρεὲλ, μίαν ὥραν μακρὴν, πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Θαβώρ· καλεῖται δὲ ὑπὸ τῶν Ἀράβων Ὀσεμπίλ Δουχί· ἀπὸ δὲ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἱερωνύμου ἐκαλεῖτο μικρὸς Ἑρμών, πρὸς διάκρισιν τοῦ πρὸς Βορρᾶν Ἑρμών, τοῦ ὄρους Ἀντιλίβανου (Ἱερων. ἐπιστ. 44. ad Marcell. Alloli σ. 169.).

Ἡ ὑπό τοῦ Πέτρου ἀνάμνησις.

Τὸ γεγονός τοῦτο τῆς θείας Μεταμορφώσεως τοσοῦτῳ βαθεὺς ἔμεινε κεχαραγμένον ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, ὥστε εἰς ἀπόδειξιν τῆς θεότητος τοῦ Κυρίου μετὰ μεγάλης πίστεως καὶ ἰδιαζόντος τόνου, ὡς ἐπὶ π τ η ς αὐτοῦ, ἀναφέρει τὸ γεγονός τοῦτο. Τὸ δὲ ὄρος Θαβὼρ, ἐφ' οὗ ἐγένετο ἡ θεία Μεταμόρφωσις, ἀντὶ τοῦ συνήθους ὀνόματος καλεῖται τὸ ὄρος τὸ ἄγιον, ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν ἄγιον· Ὁ γὰρ σεσοφισμένοις μύθοις, γράφει ἐν τῇ Β'. αὐτοῦ Καθολικῇ ἐπιστολῇ, ἐξακολουθήσαντες ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ

δύναμιν, καὶ παρουσίαν, ἀλλ' ἐπόπται γενηθέν-
τες τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος. Λαβὼν γὰρ παρὰ
Θεοῦ Πατρὸς τιμὴν καὶ δόξαν, φωνῆς ἐνεχθείσης
αὐτῷ τοιαύδε ὑπὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης· «Ὁ
ὅς ἐστιν ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, εἰς
τὸν ἐγὼ εὐδόκησα». Καὶ ταύτην τὴν φωνὴν ἡ-
μεῖς ἠκούσαμεν ἐξ οὐρανοῦ ἐνεχθείσαν, σὺν αὐτῷ ὄν-
τες ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ» (Β'. Πέτρ. α', 16-18).

Τοσαύτη ἦν ἡ ἐπὶ τῷ μεγάλῳ τούτῳ γεγονότι
καύχησις καὶ πεποιθήσις τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀ-
ποστόλων.

Ὑμνολογία.

Κοσμάς ὁ Ἱεροσολυμίτης καὶ Ἰωάννης ὁ Δαμα-
σκηνός εἰσιν οἱ διὰ τῶν θεσπεσίων αὐτῶν ὕμνων
τὴν μεγάλην ταύτην τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας
ἐορτὴν περικοσμήσαντες. Οὕτω ἄρχεται τῶν ὕμνων
τῆς ἐορτῆς ὁ ἱερός Κοσμάς ἐν τῷ Ἐσπερινῷ·

«Πρὸ τοῦ Σταυροῦ σου, Κύριε, ὅρος οὐρανοῦ
ἐμιμείτο, νεφέλη ὡς σκηνὴ ἐφῆπλυντο. Σοῦ με-
ταμορφωμένου, ὑπὸ Πατρὸς δὲ μαρτυρουμένου,
παρὴν ὁ Πέτρος σὺν Ἰακώβῳ καὶ Ἰωάννῃ, ὡς
μέλλοντες συνεῖναι σοὶ καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς
παραδόσεώς σου· ἵνα θεωρήσαντες τὰ θαυμά-
σια σου, μὴ δειλιάσωσι τὰ παθήματά σου· ἃ
προσκυνῆσαι ἡμᾶς ἐν εἰρήνῃ καταξίωσον, διὰ τὸ
μέγα σου ἔλεος.

Ἐν δὲ τῷ τρίτῳ στιχηρῷ τὰ συμβολικά γεγο-
νότα τῆς ἐορτῆς ἐπιζηγεῖ ὡς ἑξῆς·

«Εἰς ὅρος ὑψηλὸν μεταμορφωθείς ὁ Σωτὴρ,
τοὺς κορυφαίους ἔχων τῶν μαθητῶν, ἐνδόξως
ἐξέλαμψας· δηλῶν ὅτι οἱ τῷ ὕψει τῶν ἀρετῶν
διαπρέψαντες καὶ τῆς ἐνθέου δόξης ἀξιοθῆσονται.
Συλλαλοῦντες δὲ τῷ Χριστῷ Μωϋσῆς καὶ
Ἠλίας ἐδείκνυν, ὅτι ζώντων καὶ νεκρῶν κυρι-
αύει καὶ ὁ πάλαι διὰ νόμου καὶ Προφητῶν λα-
λήσας ὑπῆρχε Θεός· ὃ καὶ φωνὴ τοῦ Πατρὸς ἐκ
νεφέλης φωτεινῆς ἐμαρτύρει λέγουσα· Αὐτοῦ ἀ-
κούετε, τοῦ διὰ Σταυροῦ τὸν ἄδην σκυλευσαν-
τος, καὶ νεκροῖς δωρουμένου ζωὴν τὴν αἰώνιον».

Ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ λαμπρὰν ὁ ἱερός ὕμνογράφος
ποιεῖται ἀντίθεσιν μεταξύ τοῦ ὁρους τῆς Π. Δια-
θήκης καὶ τοῦ ὁρους τῆς Ν. Διαθήκης· ἐκεῖνο ἦν
ὁρος ὄρη, τοῦτο, ὅρος χάριτος· ἐκεῖνο, ὅρος ζοφῶ-
δες καὶ καπνώδες, τοῦτο, ὅρος τίμιον καὶ ἅγιον,
ἐν ᾧ ἔστησαν οἱ ἄχραντοι πόδες τοῦ Κυρίου.

Λαμπρὸν καὶ τὸ δοξαστικὸν τοῦ Ἐσπερινοῦ, ποι-
ήμα Ἀνατολίου, ἐν ᾧ μετὰ πολλῆς πίστεως, ζε-
οῦσης δὲ καὶ ἁγίας ποιήσεως, συνοψίζεται ἅπαν τὸ
θαῦμα τῆς ἱερᾶς Μεταμορφώσεως.

Ἀναγνώσματα προφητικῶν λίαν καταλλήλως
ἀναγινώσκονται αἱ περὶ τοῦ Μωϋσεως ἐπὶ τοῦ ὄ-
ρους Σινᾶ περικοπαὶ τῆς Ἐξόδου (Ἐξ. οδ. κδ', λγ',
καὶ λδ'), καὶ τὸ ῥῆμα τοῦ Κυρίου πρὸς Ἠλιοῦ,
καθ' ὃ οὐκ ἐν τῷ πνεύματι ὁ Κύριος, οὐκ ἐν τῷ
συσσεισμῷ, οὐκ ἐν τῷ πυρὶ, ἀλλ' ἐν τῇ φωνῇ αὖρας
λεπτῆς, δι' οὗ προετυποῦτο ἡ ἐπὶ τοῦ ὁρους Θα-
βωρ ἡρεμος καὶ μεγαλοπρεπὴς δόξα τῆς ἱερᾶς Με-
ταμορφώσεως (Γ'. Βασ. ιθ', 11.).

Εἰς τὴν ἐορτὴν ταύτην ὑπάρχουσι δύο Κανόνες,
ὁ μὲν ποιήμα τοῦ ἱεροῦ Κοσμά, ὁ δὲ Ἰωάννου τοῦ
Δαμασκηνοῦ (α).

Ἐν τῷ τρίτῳ τροπαρίῳ τῆς Γ'. Ὁδῆς ἀναφέρει
ὁ Δαμασκηνός, ὅτι ἡ νεφέλη παρεδήλου ἐμφανέ-
στατα τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος τὴν ἐν τῷ Θα-
βωρεῖ ἐπισκιάσαν, ὁ δὲ τοῦ Μωϋσεως στύλος
ἐδήλου αὐτὸν τὸν μεταμορφωθέντα Χριστόν.

Κατὰ τὸ μέγα Ἱεροσολυμιτικὸν Τυπικὸν τοῦ
ἁγίου Σάββα ἐν τῇ Θ'. Ὁδῇ διενέμοντο κηρία
εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ ἐν μέσῳ λαμπρὰς καὶ χαριέ-
σης φωτοχυσίας ἀργῶς καὶ μετὰ μέλους τρίς ἐψάλ-
λετο τὸ αὐτόμελον ἐξαποστειλᾶριον τῆς ἐορτῆς.

«Φῶς ἀναλλοίωτον Λόγε,
φωτὸς Πατρὸς ἀγεννήτου,

(α) Περί τοῦ Κανόνος τούτου τοῦ Δαμασκηνοῦ ἐδημοσιεύ-
θησάν τινα ἐν τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ Ἀλγερίας (3 Αὐγού-
στου 1888).

ἐν τῷ φανέντι φωτί σου,
σήμερον ἐν Θαβωρεῖ,
φῶς εἶδομεν τὸν Πατέρα,
φῶς καὶ τὸ Πνεῦμα,
φωταγωγοῦν πᾶσαν κτίσιν».

Ἐκφραστικοὶ τῆς ἐορτῆς εἰσὶ καὶ οἱ ὕμνοι τῶν
Αἰνῶν. Πιστὴ δ' ἀντιγραφή τῶν τοῦ ἱεροῦ Εὐαγ-
γελίου εἶναι τὸ τὴν ὕμνολογίαν τῆς ἐορτῆς ἐπι-
σφραγίζον δοξαστικὸν τῶν Αἰνῶν ὑπὸ Βύζαντος.

«Παρέλαβεν ὁ Χριστὸς τὸν Πέτρον καὶ Ἰά-
κωβον καὶ Ἰωάννην, εἰς ὅρος ὑψηλὸν κατ' ἰ-
διαν, καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν· καὶ
ἐλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ
ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκά, ὡς τὸ φῶς. Καὶ
ὤφθησαν Μωϋσῆς καὶ Ἠλίας, μετ' αὐτοῦ συλ-
λαλοῦντες· καὶ νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκέπασεν αὐ-
τοὺς· καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα·
Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐ-
δόκησα· αὐτοῦ ἀκούετε».

Ἡ εὐλογία τῶν σταφυλῶν.

Κατ' ἀρχαίαν συνήθειαν, κατὰ τὴν ἐορτὴν ταύ-
την, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εὐλογοῦνται αἱ σταφυλαί,
καὶ ἀναγινώσκειται ἐπ' αὐτῶν παρὰ τοῦ ἱερέως
ἰδίᾳ εὐχὴ, «Εὐχὴ εἰς μεταλήψιν σταφυλῆς», τῇ
ς'. Αὐγούστου, ἐν ᾗ ἐπεύχεται ὁ ἱερεὺς, «ὅπως ὁ
Κύριος εὐλογήσῃ τὸν νέον τοῦτον καρπὸν τῆς ἀμ-
πέλου, ὅστις προσφέρεται καὶ εἰς ἐξίλασμον ἁμαρ-
τιῶν διὰ τοῦ ἱεροῦ καὶ ἁγίου αἵματος τοῦ Κυρίου».

Περὶ τῆς εὐλογίας ταύτης τῶν σταφυλῶν τὰς
ἐξῆς αὐστηρὰς διατάξεις ἀναγινώσκουμεν ἐν τῷ με-
γάλῳ Ἱεροσολυμιτικῷ Τυπικῷ τοῦ ἁγίου Σάββα.

«Δεῖ εἰδέναι, ὅτι παράδοσιν ἔχομεν ἐκ τῶν ἁ-
γίων Πατέρων, κατὰ τὴν σωτήριον ταύτην ἐορ-
τὴν τῆς Μεταμορφώσεως ἐσθίειν σταφυλὰς, τὴν
εὐλογίαν πρότερον παρὰ τοῦ ἱερέως ἐν τῇ Ἐκ-
κλησίᾳ δεχομένους. Ὁ δὲ γε φωραθισμένος τῶν
Ἀδελφῶν πρὸ τῆς τοιαύτης ὥρας σταφυλὴν ἐσθίων,
τῆς παρακοῆς ἐντεῦθεν ἔξει τὸ ἐπιτίμιον, καὶ οὐκ
ἀπογεύεται σταφυλῆς παρ' ὅλον τὸν Αὐγούστον
μῆνα, ὡς ὁ ἐν τῷ λαῷ θεσμὸς παραβάς, ὡς ἂν
οὕτω μάθοι ἐνασμενίζειν αὐτοῖς. Ἡ αὐτὴ δὲ πα-
ρατήρησις κρατῆσει πάντως καὶ ἐπὶ τοὺς ἐργαζο-
μένους τοὺς ἀμπελῶνας Μοναχοὺς».

Νηστεία.

Ὁ Βαλααμὼν ἐν τῇ 53ῃ αὐτοῦ ἐρωταποκρίσει
φρονεῖ, ὅτι ἡ πρὸ τῆς ἱερᾶς Μεταμορφώσεως νη-
στεία ἀναφέρεται πρὸς τιμὴν τῆς ἐορτῆς ταύτης.
Καθ' ἡμᾶς δὲν ἔχει οὕτω· πρῶτον, διότι εὐθὺς ἐξ
ἀρχῆς τῆς νηστείας ἀρχοῦνται οἱ πρὸς τὴν Ὑπερα-
γίαν Θεοτόκον παρακλητικοὶ Κανόνες (περὶ ὧν ἐ-
γράψαμεν ἐν τῷ ὑπ' ἀρθ. 270 φύλλῳ τῆς «Σιών»),
ἐξ οὗ ἀμέσως καταφαίνεται, ὅτι ἡ νηστεία αὕτη
ἀναφέρεται εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον· τὸ δὲ,
διότι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Μεταμορφώσεως δὲν
γίνεται κατάλυσις ἤτοι ἀπόλυσις τῆς νηστείας, ὡς
ἔπρεπε, ἂν ἡ προηγουμένη νηστεία ἦν πρὸς μνήμην
τῆς ἱερᾶς Μεταμορφώσεως, ἀλλὰ μόνον ἰχθύος κα-
τάλυσις γίνεται, διὰ τὸ χαρμύσσινον τῆς ἐορτῆς.

Εἰκόνες τῆς Μεταμορφώσεως.

Γνωστὸν ἤδη, πῶς εἰκονίζουσι τὴν Μεταμόρφω-
σιν τοῦ Κυρίου οἱ Βυζαντινοὶ ἁγιογράφοι (α). Πολὺ
ὁμως πρότερον, πρὶν ἢ μορφωθῇ ἡ βυζαντινὴ αὕτη
παράστασις τῆς Μεταμορφώσεως, ἡ καὶ μέχρι
τουδε ἰσχύουσα διὰ τοὺς ἀκολουθοῦντας τὸν Βυ-
ζαντινὸν τύπον, ὑπῆρχεν ἑτέρα συμβολικὴ παρὰ

(α) Τῆς βυζαντινῆς ταύτης τέχνης ἱκανοὺς ἀρχαίους τύ-
πους, ἐν οἷς καὶ τὴν τῆς Μεταμορφώσεως, εὐχευεσθῆναι ὅπως
παράστη ἡμῖν λίαν εὐγενῶς ὁ ἐν Λεωνιδίῳ εὐπατοῦδης γέ-
ρων κ. Νικόλαος Ζωγράφος ἐκ τῶν ἁγιογράφων τῆς βυζαν-
τινῆς τέχνης. Τοὺς τύπους τούτους, ἀνέκοντάς ποτε τὸ δο-
κίμιον βυζαντινῶν ἁγιογράφων Γρηγορίου, εἶχε παραλάβει ὁ
κ. Νικόλ. Ζωγράφος, ὡς ἱερὰν παρακαταθήκην, παρὰ τοῦ
πατρὸς αὐτοῦ Ἀναγνώστου Ζωγράφου, ἐπίσης βυζαντινοῦ
ἁγιογράφου. Ἐφ' ᾧ καὶ δημοσίᾳ μεγάλας χάριτας αὐτῷ ὁμο-
λογοῦμεν, ὡς κοσμήσαντι τὴν ἡμετέραν βυζαντινὴν συλ-
λογὴν διὰ τῶν σχεδιογραφημάτων τούτων τῆς βυζαντινῆς
ἁγιογραφίας.

στασις τῆς Μεταμορφώσεως· οὕτω, εὐρίσκομεν ἐν
Ῥαβέννῃ, ἐντὶ S. Apollinare in Classe, πολὺ περι-
εργον μουσαϊκὴν παράστασιν τῆς Μεταμορφώσεως,
ἔργον τοῦ 5' αἰῶνος (567), ἔχουσαν οὕτως.

Ὁ Ἰησοῦς παρίσταται οὐχὶ ὡς πρόσωπον, ἀλλ'
ὡς Σταυρός, φέρων ἐκατέρωσε τὰ ἀρχικά γράμματα
τῆς Ἀποκαλύψεως Α καὶ Ω· ὑπεράνω τοῦ Σταυροῦ
εἰσὶ τὰ γράμματα Ι Μ Δ Ι C, κατὰ τὸν Ciampini
(Vetera Monum. tab. XXIV. II. 82) «Immolatio
Domini Iesu Christi». ὑπὸ δὲ τὸν Σταυρὸν ἀναγι-
νώσκουμεν SALVS MVNDI = Σωτηρία τοῦ κόσμου.
Ἐκατέρωσε τοῦ Σταυροῦ ἀπὸ τῶν νεφελῶν ἐξερχό-
μενοι καὶ περιβαλλόμενοι παρίστανται διὰ τῶν
ὀνομάτων αὐτῶν Μωσῆς καὶ Ἠλίας. Ὀλίγῳ κα-
τωτέρω τρία πρόβατα εἰκονίζουσι τοὺς τρεῖς μαθη-
τάς, Πέτρον, Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην. Ἀνωθεν κα-
ταφαίνεται χεὶρ, ὑποδηλοῦσα τὴν πατρικὴν εὐδο-
κίαν, καὶ κάτω τῆς εἰκόνος παρίσταται ὁ S. Apol-
linus μετὰ 12 περιβάτων (ιδ. Kraus τόμ. II.
σ. 934. fig. 516.).

Ἐκ τῶν νεωτέρων δὲ περιφώνων ζωγράφων ὁ
Ῥαφαήλ (1483 — 1520) λαμπρὰν ἐγράψατο εἰκόνα
τῆς Μεταμορφώσεως, ὑφ' ἣν παρέστησε καὶ τὸ
θαῦμα τοῦ σεληνιαζομένου καθόσον, κατὰ τοὺς ἱε-
ροὺς Εὐαγγελιστάς, μόλις κατελθὼν τοῦ ὁρους ὁ
Ἰησοῦς ἐξετέλεσε τὸ θαῦμα τοῦτο (Ματθ. ιζ', 14.
Μάρκ. θ', 14. Λουκ. θ', 38.).

Ταῦτα καὶ περὶ τῆς ἐορτῆς τῆς ἱερᾶς Μεταμορ-
φώσεως, ἥτις ἐν μέσῳ τῶν μεγάλων τοῦ θέρους
κυσσῶν, ὡς δροσοδόλος ὁάσις, ἐτάχθη ἡμῖν, τὴν
χάριν, τὴν δόξαν καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ
Ἁγίου Πνεύματος ἡμῖν ἀποπνέουσα.

Γ. Λαμπάκης.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου ἐξέκολουθεῖ τὸ ἱερὸν
αὐτοῦ κήρυγμα κατὰ τὴν θεόσωσον αὐτοῦ ἐπαρχίαν,
καθ' ἐκάστην Κυριακὴν καὶ ἐορτὴν. Πολλάκις δὲ μά-
λιστα καὶ δις εἰς δύο Ναοὺς. Κατὰ τὴν παρελθούσαν
Κυριακὴν ἐκήρυξεν ἐκτενεῖς λόγους εἰς τρεῖς Ναοὺς,
τὸν τῆς Μητροπόλεως τὴν πρωίαν, κατὰ τὴν ἱερὰν
Λειτουργίαν, καὶ εἰς δύο ἄλλους μ. μ. ἐν τῇ τελετῇ
τῆς παρακλήσεως τῆς Θεοτόκου. Τὸ πλῆθος εἰς ἕκα-
στον λόγον συνωστίζεται, καὶ πληροὶ τοὺς Ναοὺς.
Εὐχαρίστως δύναται ἡ «Σιών» νὰ εἴπῃ, ὅτι τὸ ἱερὸν
κήρυγμα τοῦ Λάτᾳ ἐν Ζακύνθῳ ἐπήνεγκεν ἀγλαοὺς
καρποὺς, ἀνέπτυξεν ἐπικαιρῶς τὸ θρησκευτικὸν φρό-
νημα, καὶ ἀνύψωσε σπουδαίως τὴν ὑπόληψιν τοῦ ἱε-
ροῦ Κλήρου καὶ τὴν σημεῖαν τῆς Ἐκκλησίας ἐνώ-
πιον τοῦ λαοῦ.

— Εὐχαρίστως παρατηροῦμεν, ὅτι ἀναζητοῦνται
καὶ ἐκ μέρους μὴ συνδρομητῶν τὰ σπουδαῖα συνεχῆ
ἄρθρα τοῦ Σ. συντάκτου τῆς «Σιών». Περὶ τῆς
ἐπιρροῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπὶ τοῦ γάμου. Πόσα
τοιαῦτα, ἐμβριθέστατα καὶ ἐπιστημονικώτατα γε-
γραμμένα κοινωνικοπολιτικά ἄρθρα τοῦ συντάκτου
περιέχει ἡ «Σιών», καίτοι ὀνομά τε καὶ πρόγραμμα
ἔχουσα θρησκευτικόν! Δυστυχῶς ὁ πολὺς λαὸς, μὴ
βλέπων μῆτε ἐν ταῖς ἐφημερίδις πομπωδῶς προαναγ-
γελλόμενα, μῆτε ἐν ταῖς ὁδοῖς θεατρικῶς τοιχοκολ-
λούμενα καὶ τῆς «Σιών» τὰ περιεχόμενα, θεω-
ρεῖ αὐτὰ, ὡς ἐκ τοῦ ὀνόματος, παπαδίστικα,
ἴσως δ' ἴσως καὶ τὴν ὑπαρξίν θρησκευτικῆς ἐφη-
μερίδος «Σιών» ἀγνοεῖ. Ἐνιοὶ δὲ, κομψοῦμενοι,
δείγμα πολιτισμοῦ καὶ τοῦτο νομίζουσιν, ἐὰν τὴν
πρὸς τὴν θρησκείαν ἀδιαφορίαν αὐτῶν ἐπεκτείνωσι
καὶ μέχρι τοῦ φύλλου τοῦ φέροντος τὸ ὄνομα αὐτῆς,
ἵνα καὶ ἐν τούτῳ ἀληθεύσῃ τὸ τῶν προγόνων ἡμῶν,
«Διὸρ γε ἡ ἀγνοία, καὶ πολλῶν κακῶν ἀνθρώποις
αἰτία».

Παρόραμα

ἐν τῷ προηγούμενῳ ἀριθμῷ σελ. 4, στήλῃ β'. στίχῳ
34 κάτωθεν, ἀντὶ ἐκάλλυνε καὶ ἡγάπησε, ἀνάγνωθι,
ἐκάλλυνε καὶ ἡ γράμματα.